

Berki Imre

A TŰZOLTÓSÁG SZEREPE A HÁBORÚS BOMBÁZÁSOK IDEJÉN I.

Absztrakt

A tűzoltók, mint mindig, hivatásukhoz és esküjükhöz híven mentették az emberi életet, az anyagi javakat. Mi vezetett oda, hogy egy új veszélyforrás, a bombák okozta pusztítás ellen kellett felvenni a küzdelmet?

Kulcsszavak: háború, tűzoltók, bombák

THE ROLE OF FIREFIGHTERS DURING AIR RAIDS

Abstract

Firefighters – staying true to their oath – have and had been always saving human lives and material goods. What led to the fight against the destruction of bombs, a new source of danger?

Keywords: war, firefighters, bombs

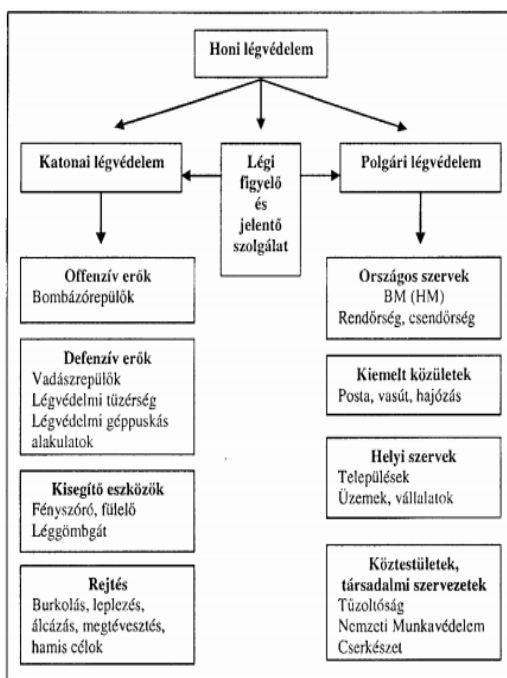
1. FELKÉSZÜLÉS A LÉGI HÁBORÚRA

Az I. világháború alatt végrehajtott légitámadások tanulságai, a repülőtechnika gyors fejlődése, a légi háborúval kapcsolatos új katonai elméletek (mindenek előtt az olasz Giulio DOUHET tábornok totális légi háborúra vonatkozó koncepciója) azt mutatták, hogy a jövő háborújában a légi erők tevékenysége az ellenséges országok egész területére kiterjed.

Nemcsak a frontvonal és a katonai objektumok, hanem a háterszág és a polgári létesítmények is légitámadások célpontjává válnak. A nagyvárosokra, közlekedési csomópontokra, ipartelepekre mért csapások súlyos gazdasági és ellátási zavarokat idézhetnek elő, jelentős fegyveres erőket vonhatnak el a frontról a háterszág védelmére. Az állandó veszélyérzet, a bizonytalanság komoly hatást gyakorolhat a lakosság hangulatára, ami társadalmi elégedetlenséghez, politikai feszültségekhez vezethet. Mindez egyre nagyobb hangsúlyt adott a háterszág légi védelme megszervezésének, és ezen belül, az „aktív”, fegyveres légvédelem és a „passzív”, polgári légvédelem (más szóhasználat: a légoltalom) kiépítésének is.¹

Az 1930-as évek közepéig a világon 51 országban született légvédelmi törvény, ami a légi veszélyeztetettség fokozódását, és egyben a probléma felismerését mutatta. A Népszövetség leszerelési bizottsága 1932-ben maga is felhívta a figyelmet, arra hogy a nemzetközi egyezmények nem képesek garantálni a polgári lakosság biztonságát egy fegyveres konfliktus időszakában, ezért minden országban hathatós önvédelmet kell kiépíteni a légitámadások ellen.²

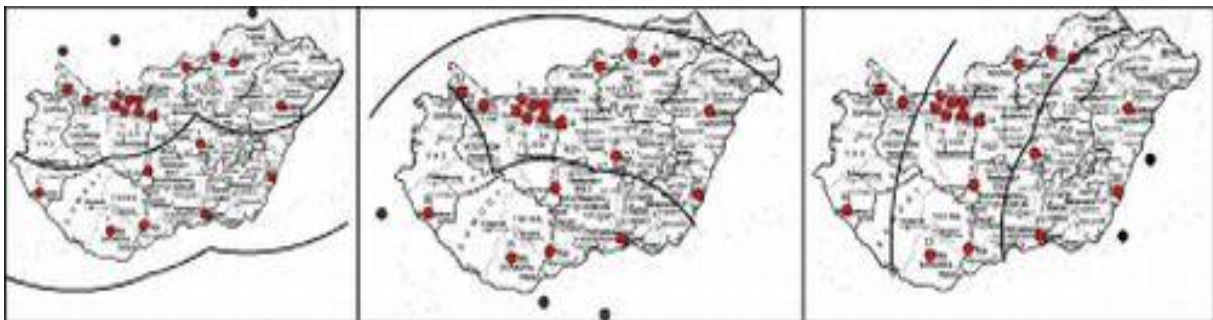
¹ STUCLIK Imre: A passzív légvédelem. *Magyar Katonai Szemle*, 2. évf. (1932) 2. sz. 63–68. p.

² MÁRFÖLDY Aladár – ADORJÁN János: *A légi veszély és a védekezés módjai. Polgári szempontból tekintve*. Budapest, 1936, Madách Könyvkiadó: 335–343. p.

2. A POLGÁRI LÉGVÉDELEM KIÉPÍTÉSE MAGYARORSZÁGON

Magyarország esetében különös jelentősége volt a polgári légvédelem kiépítésének. Az ország légi veszélyeztetettsége az európai átlagot jóval felülmúlta. A kis terület és a nagyvárosok, gazdasági gócpontok határ közeli fekvése miatt az ország a legkedvezőtlenebb adottságú államok közé tartozott Európában. A trianoni Magyarországot — a korabeli gépek teljesítményét figyelembe véve — a kisantant államok légi kötelékei észak-déli irányban 30 perc, kelet-nyugati irányban 70 perc alatt átrepülhették. Az ország 10 legnagyobb városát (Szolnok kivételével) 10 percen belül elérhették az ellenséges repülők, alig adva időt a riasztásra. Győr, Miskolc, Debrecen, Szeged és Pécs 5 percnél rövidebb repülőútra feküdt a határoktól, így ott különösen nagy volt egy légi rajtaütés veszélye. A trianoni békediktátum nemcsak a támadó fegyverzet tartását tiltotta, hanem bizonyos védelmi fegyverek és eszközök (honi vadászrepülők, nagy kaliberű légvédelmi lövegek, gázálcok) beszerzését, gyártását, rendszerbe állítását is korlátozta.³

1933 novemberében megalakították az Országos Légvédelmi Parancsnokságot, melynek feladata a vezetési és fejlesztési kérdések megoldása, valamint a honi légvédelem megszervezése és kiépítése volt. Úgy a katonai, mint a polgári légvédelmet az alárendeltségébe utalták. Munkájukat a Vezérkar 9090/VI.-1. VKF 1934/Hr. számon kiadott irányelve szabályozta. Az Országos Légvédelmi Parancsnokság nagy lendülettel megkezdte az ország légvédelmének megalapozását. Ekkor még igen szűk törzse nagyon hamar

³ OLASZ Lajos: A magyar légoltalom megszervezése az 1930-as években Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság 24. Rendvédelem-történelmi füzetek 24. évf. 35-38. sz./ 2014 75-84. p.

kidolgozta javaslatait és terveit a „katonai légvédelmi parancsnokságok” felállítására, az „Országos légvédelmi figyelő és figyelmeztető szolgálat” megszervezésére, valamint elkezdte a „Honi légvédelmi figyelő és figyelmeztető szolgálat” című utasítás kidolgozását. A polgári légoltalommal is foglalkoztak. Elkészítették „A polgári légvédelmi törvény tervezet”-et, a polgári légvédelem kiépítését szabályzó HM- rendelet tervezetét, és egy előadássorozatot tartottak, melynek tárgya a légvédelem volt.⁴ A következő évben az Országos Légvédelmi Parancsnokság parancsnoka jogosan jelenthette, hogy „az aktív légvédelem már meg van alapozva, most a polgárit kell megszervezni.”⁵

Petróczy István repülőezredes a következőkben a fogalmazta meg a tűzoltóság szerepét a polgári légvédelemben. A repülőgépek leghatásosabb támadófegyverének nevezi a gyújtóbombát, és emiatt a tűzoltóságnak „a polgári légvédelemben legfontosabb szerep jut”. Ehhez szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy „a tűzoltóság feladatát ne csak béke idejében oldhassa meg, hanem akkor is, amidőn nemzetünket a legnagyobb veszély fenyegeti, azaz háború idejében is”. Arra is felhívta a figyelmet, hogy „A tűzoltóság e feladatára már most gondoljon és tervszerűen készüljön, mert az, semmiféle rögtönzéssel nem oldható meg, hanem többévi szívós munkát igényel.”⁶

Az 1935 végén megjelenő légvédelmi törvény⁷ és az azt 1936-ban követő Légoltalmi Utasítás⁸ konkrét feladatokat fogalmaz meg a tűzoltóságok számára. A légoltalmi segélyosztatok felállításával tűzoltó osztagok is alakulnak. Ezzel szinte párhuzamosan megjelenik az 1936. évi X. t.c. a tűzrendészet fejlesztéséről (továbbiakban: tűzrendészeti törvény) és a 180.000/1936 BM.sz. rendelet A tűzrendészet újabb szabályozásáról. Ennek rendelkezései szerint új feladatok hárulnak a tűzoltóságra. „A tűzrendészeti kódex 16§-ának második bekezdése a hivatásos tűzoltóságokkal kapcsolatosan kimondja, hogy a légvédelmi

⁴ HL, VKF 1.o. 105495/Eln. 1934

⁵ Dr. Berkovics Gábor Dr. Palik Mátyás LÉGIVESZÉLY! Magyarország légvédelmi helyzete a két világháború között Repüléstudományi Közlemények http://www.szrfk.hu/rtk/folyoirat/2009_4/2009_4_Berkovics_Gabor-Palik_Matyas.html

⁶ Dr. Hoffmann Imre – Németh Klára: A tűzoltóság és a polgári védelem együttműködése a lakosságfelkészítési feladatokban 6. oldal. A Légoltalom 75. évfordulóján, 2010. március 3-án a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban megrendezett konferencián elhangzott előadás

⁷ 1935. évi XII. törvénycikk a légvédelemről <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7980>

⁸ 17-176. elsz. 15/1936. sz. Honvédelmi miniszteri rendelet.

szolgálatosokból tűzoltói szolgálatra lehetőség szerint ki kell képezni legalább annyi férfit, amennyi a hivatásos tűzoltóság tiszti és legénységi állomány kétszeresének megfelel. A 21§-ának 8. bekezdése szerint a köteles tűzoltóság tartalékaul ugyanolyan létszámú légvédelmi szolgálatost kell évenként legalább 6 kettős órán át tűzoltói szolgálatra kiképezni, mint amennyi a köteles tűzoltóság száma. A Légoltalmi utasítás 68§-ának b) pontja szerint a gázvédelmi szolgálatosok kiképzését a helybeli hivatásos és önkéntes tűzoltóság végzi.”

1936-ban a budapesti tűzoltófőparancsnokság az Országos Légvédelmi Parancsnoksággal együttesen létrehozta az első rendszeres és komoly tanterv alapján előkészített polgári lég- és gázvédelmi tanfolyamot.

Az első polgári lég- és gázvédelmi tanfolyam hallgatói. forrás: Katasztrófavédelem Központi Múzeuma

Az első tanfolyamokat továbbiak követték, amelyekre folyamatos toborzást tartottak a szaksajtó hasábjain keresztül is.

Amikor Kiss Lajos doktort 1936 novemberében kinevezték a főváros tűzoltóparancsnokává felszólították arra, „*hogy az új főparancsnokra hárul az, hogy a tűzrendészet és a tűzoltóság korszerű fejlesztésén túlmenően különös figyelemmel legyen a légoltalmi szempontokra és saját hatáskörében is szorgalmazza ezek megindítását és megvalósítását*”

Az 1938 márciusában meghirdetett győri program 30 millió pengőt irányozott elő a légoltalom fejlesztésére. 1938 őszétől jelentős óvóhelyépítés kezdődött először Budapesten, majd a II. világháború kitörését követően mindenütt az országban. Az óvóhelyek költségeit részben az állam, részben a főváros, illetve a vidéki előljáróságok vállalták magukra, részben pedig áthárították a gyárak, lakóházak tulajdonosaira. A magántulajdonosok részére azonban az állam nagyon jelentős adókedvezményt engedélyezett.⁹

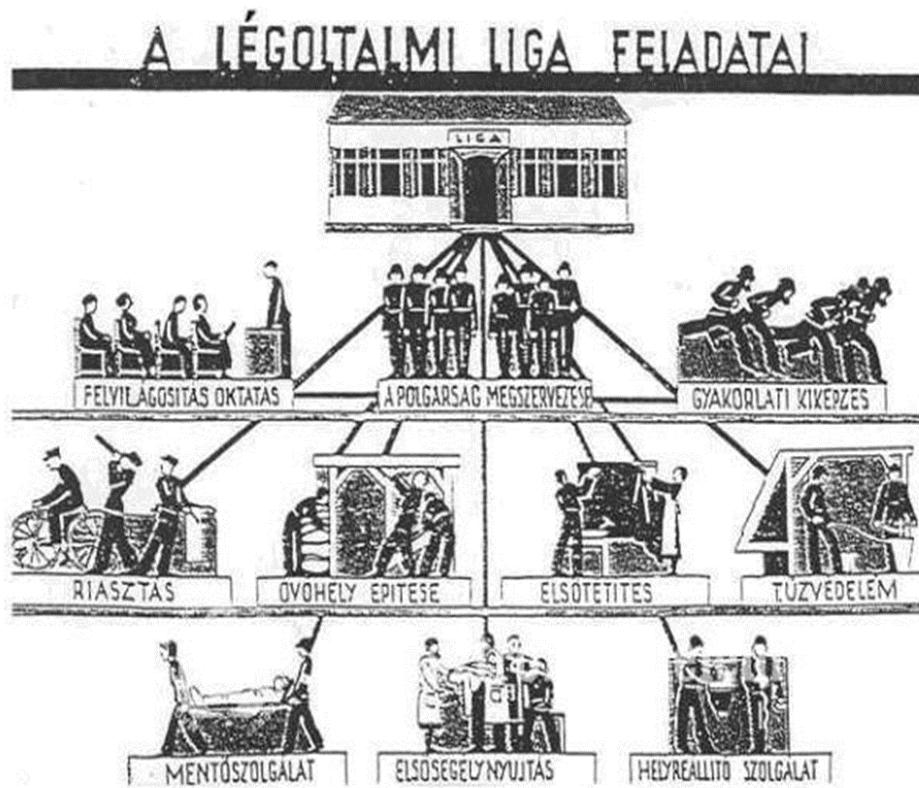
1937 december 5-én Horthy Miklós kormányzó jelenlétében ünnepélyes körülmények között megalakult a Légoltalmi Liga. Elnöke József főherceg tábornagy, aki a MOTSZ védnöke is volt. Az alelnök dr. vitéz Fábry Dániel ezredes országos légvédelmi parancsnok, főtitkára Teasdale Ottó másodfőparancsnok, igazgatója Petróczy István ezredes lett. József főherceg a Riadó! című lapban megjelent köszöntőjében hangsúlyozza a Liga sikerese működéséhez az egység és az összefogás fontosságát „feladatát csak akkor teljesítheti maradéktalanul, ha benne eggyé forr társadalmi különbség nélkül a nemzet egyes tagja és mindenki erejéhez képest részt vesz”.

A társadalmi háttér azonban a Liga félkatonai jellegét álcázta. Feladatait tekintve beletagozódott az ország akkori kiépítés alatt álló, egységes honvédelmi rendszerébe és „vezérkarába”. A főszerepet aktív vagy nyugállományú katonatisztek játszották.

Feladatait tekintve beletagozódott az ország akkor kiépítés alatt álló egységes honvédelmi rendszerébe.¹⁰

⁹ OI. 114.500/1941 PMK A légoltalmi szükségóvóhelyek létesítésével kapcsolatban engedélyezhető adókedvezmények tárgyában (B. K. 1941. 125.o) 140.000/1940 PM sz. épület átalakítással kapcsolatban engedélyezhető adókedvezmények tárgyában (B. K. 19740. 238. o.)

¹⁰ Berki Imre: A magyar polgári védelem történeti áttekintése Rendvédelem-történeti füzetek XXIV évf. 35-38.sz. 2014. 15-24. p.

A Liga – a Légtalmai Utasításnak megfelelően – társadalmi szervezetként volt hivatott ellátni a lakosság légtalmai felkészítését. A Légtalmai Utasítás megfogalmazza a széleskörű felvilágosítás szükségességét is, melynek megvalósítására – az iskolai oktatást kivéve – a társadalmi szervezetet a Légtalmai Liga-t jelöli ki. A fővárosi megalakulást követően országszerte alakulnak a vidéki sejtek. A városokban, településeken megalakulnak a Liga helyi szervezetei. A Liga aktivitása tiszteletre méltó volt. Tevékenységét, feladatait propagálva rövid idő alatt országos hálózattá vált, elérte a társadalom egészét. A Légtalmai kézikönyv szerint Liga „a közigazgatási és légtalmai hatóságok munkájába bekapcsolódva népszerűsíti a lakosság széles körében a légtalmai munkáját, majd felvilágosító és oktató munkával előkészíti azt a légtalmai szolgálatra.”

A honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk¹¹ 1939. március 11-én lépett életbe, és a magyar légtalmai, illetve légtalmai is új alapokra helyezte. Ez a törvény mondja ki

¹¹ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>

Magyarországon az általános honvédelmi kötelezettséget, illetve a honvédelmi kötelezettség elvét. A törvény rendelkezései értelmében ugyanis a honvédelmi kötelezettség most már nemcsak a szorosán vett hadkötelezettséget jelenti, hanem egyebek között a levante és a munkaszolgálatot, a személyi és dologi légvédelmi-légoltalmi kötelezettséget is.

A törvény 131. paragrafusa kimondta: „*A légvédelem célja a légitámadások elhárítása, a légitámadás elleni védekezés közigazgatási és társadalmi megszervezése, az ország lakosságának a légitámadás elleni védelmére való szakszerű előkészítése és kiképzése, továbbá légitámadásoktól való megvédése, valamint a légitámadás hatásainak csökkentése.*”¹²

A hatósági légoltalmat a területi elvnek megfelelően városokban, községekben szervezték meg. Szervezetei voltak a megelőző – helyi légvédelmi figyelő és jelző, riasztó-, elsötétítő és kárfigyelő – szolgálatok, továbbá a kárelhárító és mentő – tűzvédelmi, egészségügyi és gázvédelmi, közmű-helyreállító, helyreállító és romeltakarító – szolgálatok, valamint segédszolgálatok: segédrendőrök, híradók és a parancsnokságok kiszolgáló állománya. Minden szervezeti egység három váltásból állt.

A támadó ellenséges légi kötelékek, bombázógépek berepülésének észlelése, majd az ország légterében való mozgásának megfigyelése, jelentése a honi légvédelmi figyelő és jelentő szolgálat feladata volt.

A magyar légoltalom a honvédelmi miniszter 1940. május 18-án kelt rendeletével lett teljes, amely pontosan szabályozta a légoltalmi csoportba tartozó építmények (lakóházak és hasonló elbírálás alá eső épületek) védelmét.

¹² Dr. Sztanek Endre. A Polgári Védelem története I. Kék Háromszög I. évfolyam 1 szám 2011. március 14-15. oldal

3. ELSŐ LÉGITÁMADÁSOK

A német csapatok 1941. április 6-án hajnalban lépték át Jugoszlávia határait. Még aznap a jugoszláv légierő három bombázógépe Graz felé tartva berepült Magyarország légtérébe és az egyik gép megközelítette Budapestet, ekkor volt Budapest történetében az első éles légi riadó. Másnap légitámadás érte Szeged és Pécs repülőtereit, később bombázták a kelebiai vasútvonalat, Siklós, Zalaegerszeg városát. Körmentet is érte támadás, ahol egy gyermek meg is halt, ő volt a második világháború Magyarország elleni bombatámadásainak első áldozata. Április 13-a után néhány harcászati szintű légi tevékenységet leszámítva megszűntek a jugoszláv légierő magyarországi célok elleni bomba- vagy fedélzeti fegyverekkel történt támadásai.¹³

1941. június 22-én hajnalban Németország megtámadta a Szovjetuniót. 1941. június 26-án bombák hullottak Kassára. Magyarország, Németország szövetségeseiként bekapcsolódott a második világháborúba és ez döntő fontosságú volt a magyar légoltalom szempontjából is. Az első napok néhány, egy-két géppel végrehajtott szovjet légitámadását leszámítva, az ország felett egészen 1942 nyaráig teljes csend volt.

Az első komolyabb szovjet légitámadások 1942 szeptemberében történetek. Szeptember 4-éről 5-ére virradó éjszaka szovjet távolbombázók bombázták Kispestet, majd 9-10-én újra Budapest ellen indultak.

Ez alól az általános kép alól kivételt képez 1942. szeptember 4-e, péntek este, amikor a Moszkva melletti repülőterekről felszálló szovjet távolsági bombázók 12 bombát dobtak Kispestre, 17-et pedig a Városmajorra és a Rózsadombra. A bombázásban, melyre a hatóságok nem reagáltak kellő gyorsasággal, 11 ember halt meg, 61 pedig megsebesült. Szomorú érdekesség, hogy a szovjet bombatámadás ideje alatt, ám attól függetlenül hunyt el Móricz Zsigmond is agyvérzésben.

¹³ Berki Imre: A magyar polgári védelem történeti áttekintése Rendvédelem-történeti füzetek XXIV évf. 35-38.sz. 2014. 15-24. p.

A szeptember 4-ei bombatámadást követően még egy szovjet bombatámadás érte Budapest déli részét szeptember 9-10-re virradó éjszaka, melyet egy körülbelül húsz gépből álló kötelék hajtott végre, és amely kisebb károkat okozott csupán.

A repülők a műsorszóró rádióadók alapján tájékozódtak, Budapesten pedig a város hanyag elsötétítése segített bombázáskor. Ezek után mind a honvédelmi, légoltalmi vezetés, mind a lakosság ráébredt, hogy nem lehetnek távoli szemlélői a háborúnak. Megszigorították többek között a lakóházak óvóhelyeinek építését, berendezését.

Ezek a kezdeti bombatámadások az elveszett emberéletek és a romba dőlt házak mellett a lélektani hatásuk miatt beszéltek mindenféle kiadványnál, plakátnál és tankönyvnél ékeesebben a légoltalom szükségszerűségéről. A Légoltalmi Liga természetesen fel is használta ezeket az egyre szaporodó eseteket, amikor kiadta „A veszély nem múlt el!” című ingyenes oktatóanyagát, melyben így ír:

„(...) (Amikor) a honvédelmi miniszter feloldotta a honi légvédelmi készültséget, szerteszét az országban megkönnyebbülten sóhajtottak fel az emberek (...) Gúnyos megjegyzésekkel illették, vészmadárnak nevezték azt, aki az orosz kérdés elintézetlenségét szóba merte hozni. Levelek fekszenek előttünk, amelyekben a megrendelt légoltalmi felszereléseket szükségteleneknek nyilvánították és kérték a kereskedőket, hogy mint ilyeneket, már ne is szállítsák le azokat. (...) Elfelejtik, hogy a veszély pillanatában ők voltak azok, akiket sehol sem lehetett látni, vagy hallani. Elfelejtik, hogy a veszély mindig váratlanul köszöntött be. Elfelejtik, hogy ameddig a honvédségre, a magyar hadsereg fejlesztésére szükségünk lesz, addig a légoltalom mindig időszerű kérdés marad! (...) most amikor ismét felhangzik itt is, ott is a tudatlanságból, rosszindulatból származott hírverés, hogy nincs szükség ezután már légoltalomra, felesleges minden további szervezkedés, hiábavaló az építés munkáját tovább folytatni, most ismét felemeli hangját a Légoltalmi Liga. (...) Megértést és támogatást kér a Légoltalmi Liga, hogy meg tudja adni azt a munkát, amit eddig is végzett, tudjon tanácsot adni szóval es betűvel, tudjon oktatni és megtanítani a védekezésre.”¹⁴

¹⁴II. világháború - masodikvh.hu

<https://www.masodikvh.hu/erdekessegek/erdekessegek/2364-legoltalom-magyarorszagon-a-ii-vilagaboru-alatt>

4. ANGOL-AMERIKAI BOMBATÁMADÁSOK

Ezt követően közel egy évig nem érte bombatámadás az országot, amikor is 1943. október 24-én a Bécsújhelyt célzó támadásból magyar légtéren át visszatérő sérült amerikai bombázók kényszervetést végrehajtva élesítetlen bombákat oldottak ki az ország keleti területei fölött.

A brit Királyi Légierő Bombázóparancsnokságának tervei egyszerűen a Németország légterében zajló terrorbombázó taktika Magyarországra történő kiterjesztését célozták, az USAAF (United States Army Air Forces – az Egyesült Államok Hadseregének Légierője) elzárkózott az egyrészt roppant költséges, másrészt az európai hadszíntéren a precíziós bombázás elvét követő amerikai légiháborús doktrínával szemben álló módszer alkalmazásától. Így az első angolszász bombatámadások célpontjai magyar ipari és katonai objektumok voltak. Ironikus módon a kiválóan működő magyar és német léghárítás és vadászvédelem eredményei miatt a „sebészi” pontosságúra tervezett amerikai légicsapások „szétterültek” illetve „elcsúsztak”, így az üzemek közelében található munkáslakótelepek, iskolák, óvodák, és kórházak váltak a bombázások akaratlan céljaivá.

A tűzoltóságokon a felszerelések és a szerek vonatkozásában az országos tűzrendészeti felügyelő 1943-ban felmérte a szükségletet és nagyszámú eszközbeszerzésre tett javaslatot a belügyminiszternél. Ennek eredményeként 1943 nyaráig sikerült a szerállomány számot növelni. 1944 áprilisától a fővárost és a vidéket ért légitámadások felgyorsították az eseményeket.

A tartós légoltalmi szolgálatra behívottak április 17-én voltak kötelesek jelentkezni a tűzoltó alosztály parancsnokságokon. A „K” szakszolgálat feladata volt a tűzoltás, a műszaki mentés, a gázmentesítés. Kéthetes intenzív képzésük után május 1-jétől ők látták el Budapest légoltalmát „mégpedig olyan jól, hogy az ostrom előtt alig égett ki lakóház.”¹⁵

¹⁵ Dr. Hoffmann Imre – Németh Klára: A tűzoltóság és a polgári védelem együttműködése a lakosságfelkészítési feladatokban 6. oldal. A Légoltalom 75. évfordulóján, 2010. március 3-án a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban megrendezett konferencián elhangzott előadás

Az első nagyszabású angol-amerikai bombatámadásra az 1944. április 3-ai, hétfői nap folyamán került sor. A célpont Budapest volt, közelebbről a ferencvárosi rendező-pályaudvar. Másodlagos célpontként jelölték meg a szigetszentmiklói Dunai Repülőgépgyárat. A feladatot a Dél-Olaszországban állomásozó 15. amerikai légihadsereg 13. bombázó csoportja (Bomber Group), körülbelül 400 darab B-25 Liberator, és B-17 „Flying Fortress”, valamint a brit 250. bombázócsoport 250 bombázó és vízi aknarakó gépe hajtotta végre. Az akció pontosságát jól jellemzi az, hogy többek között a Soroksári úti vágóhíd, egy közelben lévő tüzértároló, a Shell olajtartályai, a Fantó Egyesült Magyar Ásványolajgyárak Rt. Soroksári úti olajfinomítója is kapott találatot, de ezek bombák az Üllői út, Nagyváradi tér környékére is.

Ezzel még nem volt vége az angolszász bombázásoknak. Ugyanis az amerikaiak nappali támadását a brit légierő éjszakai támadása követte, melynek célja a csepeli Weiss Manfréd Művek lerombolása, és a Duna elaknásítása volt. Az amerikaiak pontosnak szánt támadása, és a britek szőnyegbombázása, melyek során Budapest egész területén elszórva robbantak fel a légibombák, 1073 halálos áldozatot és 526 sebesültet követelt. A támadók vesztesége a hivatalos iratok szerint egy darab B-24-es bombázógép, mások szerint 4 darab B-24-es, egy darab B-17-es bombázógép, és egy darab P-38 Lightning vadászpilóta volt.

A légitámadások következményeit a tűzoltók napi jelentéseiből ismerhetjük meg részletesen.

A légitámadások a kárjelentések tükrében

NAP	JELZÉS IDEJE	JELZETT KÁRHELY	LÉTSZÁM
Április 3.	11'45	IX. ker. Márton u. 35. c.	819
Április 3.	11'45	IX. ker. Gyáli út 5-7. – Szent László kórház	79

Április 3.	11'45	IX. ker. Szvetenay u. 32.	24
Április 3.	12'15	IX. ker. Gyáli út 18. – Posta központi anyagraktár	10
Április 3.	12'20	IX. ker. Kén u. 8. – Petróleumgyár	91
Április 3.	12'20	IX. ker. Gyáli út 11. – Nostra tárházak	284
Április 3.	12'25	Pestszenterzsébet, Városháza	50
Április 3.	15'05	IX. ker. Soroksári út fatelep	46
Április 3.	15'57	IX. ker. Soroksári út 94. – Rongygyár	71
Április 4.	04'00	IX. ker. Péczei u. 2-4.	12
Április 4.	04'25	Csepel	20
Április 4.	08'30	IX. ker. Üllői út 107.	34
Április 5.	15'40	IX. ker. Vágóhíd u. 2.	10
Április 8.	13'00	IX. ker. Soroksári út 116.	96

VÉDELEM TUDOMÁNY

KATASZTRÓFAVÉDELMI ONLINE TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

Budapest székesfőváros tűzoltósága

2019/03 szám.

Kárjelentés

Jelzés ideje: 194⁴ év április hó 3 nap 11 óra 45 perc.

Jelzett kárhely: IX-ker. Gyáli ut 5/7 szám Szent László kórház

Jelzés tárgya: Légítámadás által okozott tűz és rombolás

Jelzést leadta: *fehervari*; sz. távbeszélőn. kárjelzőn. személyes megjelenéssel.

Helyzetjelentés óra perckor; jelentő tűzoltó:

tényleges kárhely: **ugyanaz**

jelentés tárgya:

Kirendelt	Indult	Bevonult	Tevékenység leírása	Működés-tartama	
				óra	perc
X fecskendő 8	11 46	12 46	fecskendőről 2-E sugár	1	00
X 2- fecsk. 11	12 06	12 20	nem működött	0	14
82/a seg-szak 10	13 10	15 15	Honv-fecsk-ről 2 E sugár	2	05
IX 95/a	10 17 15	22 25	rom eltakarítás	5	10
XIV 142/b	10 17 20	23 25	vízvezeték-ről 1 E sugár, rom eltak.	6	05
VI 63/b	10 19 50	2 00	" " 2 E " " "	4	10
XII 121/b	10 21 30	3 00	rom eltakarítás	5	30
I 12/a	10 17 20	21 40	" "	4	20

Káresethez kivonult tisztek:

Időjárás:

Hőmérséklet: C°

Szélirány:

Szélerősség: enyhe, erős, orkán *

Eső, zivatar, felhőszakadás *

Intézkedő rendőr neve:

száma:

A káreset valószínű oka: *bombatámadás*

Káresethez kivonult más tűzoltóság:

Károsult ingatlan tulajdonos:

» ingóság tulajdonos:

Ingatlankár értéke körülbelül: P; biztosítótársaság:

Ingósági kár « « P; « :

Összes kár értéke körülbelül: P;

Káresetet írásban bejelentettük: az I. fokú tűzrendészeti hatóságnak statisztikai adalgyűjtés, tűzvizsgálat, műszaki vizsgálat megtartása céljából; központi statisztikai hivatalnak; székesfőváros polgármesterének; a székesfővárosi gazdasági hivatalnak; a belügy-miniszternek.*

* A nem kívánt szöveget át kell húzni.

Budapest székesfőváros házinyomdája — 42795

Káreset leírása, vázlatos helyszínrajza:

A deszkából épült tisztiselő pavillon, valamint a környéképület égett. A köthartelepen a pavillonok alatt elhelyezett ovi helyeket három helyen romboló bombatalálat érte. A romok alatt kb. 100 halott és 20 sebesült került elő.

[Handwritten signature]
főparancsnok

[Handwritten signature]
készenléti vezető tiszt

Hatósági vizsgálat ideje: 194	év	hó	nap;	1. fokú tűz. hat. ügyszám:
Káreset megállapított oka:				
Ingtalankár értéke:		P;	biztosítói nézet:	
Ingóságkár	»	:	»	P;
Összes kár értéke:		P		
Budapest, 194	év	hó	nap.	feljegyző tiszt

1944. április 12-13-án a britek ismét a ferencvárosi rendező-pályaudvart célozták, ám éjszakai szőnyegbombázásuk során 80 tonnányi bombaterhüket nagyrészt a környező kerületekben szórták le. Az amerikai bombázók célpontjai között szerepelt a vecsési repülőtér (Liszt Ferenc Nemzetközi repülőtér), a Győri Wagon-és Gépgyár, a győri repülőtér, a Dunai Gépgyár Szigetszentmiklóson, valamint a tököli repülőtér. A vecsési repülőteret, valamint a Győri Wagon- és Gépgyárat ért támadások sikeresnek voltak tekinthetőek. Előbbi helyen 70 repülőgép sérült meg, míg Győrben ledobott 250 tonnányi légibomba közel 600 embert ölt meg, és további ezret sebesített meg. Az áldozatok nagy része a győri csapatkórházban lábadozó sebesültek közül került ki, melyet szintén telitalálat ért.

Az angolszász légierők ebben a támadásban több mint 600 gépet vetettek be. Az eredmény ismét fél sikert jelentett, hiszen a célpontok között nem szereplő Magyar Olaj-Petróleum Vállalat és a Mercur vegyipari vállalat telepeit, továbbá egy papírgyárat sikerült eltalálniuk az ismét igen pontatlanul szereplő bombázóknak

NAP	JELZÉS IDEJE	JELZETT KÁRHELY	LÉTSZÁM
Április 13.	02'00	IX. ker. Soroksári út, a Vágóhíddal szembeni raktár	20
Április 13.	02'08	IX. ker. Mihálkovich u. 12.	30
Április 13.	02'15	IX. ker. Illatos úti aszfaltgyár	10
Április 13.	02'15	IX. ker. Kén u. 8. – Petróleumgyár	444
Április 13.	02'24	IX. ker. Ferencvárosi pályaudvar és Csontgyár között	22
Április 13.	03'55	IX. ker. Illatos út 9.	10
Április 13.	06'40	IX. ker. Gyáli út 11. – Nostra tárházak	10
Április 13.	06'55	IX. ker. Sertésvágóhíd mögötti raktár	20

Április 13.	07'10	IX. ker. Illatos út 23.	10
Április 13.	13'48	Győr, iparváros, Révfalu	72
Április 13.	14'00	X. ker. Ferihegyi repülőtér	128

5. LÉGOLTALMI TARTÓS SZOLGÁLATI RENDSZER

Ezek az események gyorsították meg egy új, a tűzoltóságra épülő ún. -légoltalmi tartós szolgálati rendszer- szervezetének felállítását.

A szervezet gyakorlati felállítása a helyzet sürgősségéhez képest aránylag sokáig késlekedett. Eleinte ugyanis a hivatásos tűzoltóság keretében kiegészítőként a levante alakulatok idősebb korosztályait vonták be a légoltalomba. Ez a rendszer azonban nem vált be, mert az egyes feladatok a leventék fizikai erejét meghaladták, másrészt nem gondoskodott anyagi ellátásukról olyan mértékben, ahogyan a munkájuk fontossága megkövetelte volna. Olyan szervezetre volt szükség, mely a tűzoltóság keretén belül a tűzszerzési és kárelhárítási feladatokat egyaránt megoldja.

A fővárosi tűzoltóság a kezdetektől aktív résztvevője volt a Légoltalmi Liga tevékenységének és meghatározó szerepet vállalt a nemzetvédelmi célok megvalósításában. A tűzoltó tisztek jelentős szerepet vállaltak a légoltalmi szakaszok és a házparancsnokok felkészítésében és az óvóhelyek felülvizsgálatában. A honvédelmi miniszter már előzőleg kiadott rendeletével megszervezte a légoltalmi szolgálatosok (a tartós szolgálatra igénybe vett polgári személyek) kiválasztását, a katonai szolgálat alatti mentesítését, majd a 160/800 eln.35/1944 számú rendeletével elrendelte behívásukat.

A szolgálat három szakszolgálati ágra, megelőző (M), kárelhárító (K), és egészségügyi (E) szakszolgálati ágra oszlott. Az „M” látta el a segédrendőri szolgálatot, a riasztó eszközök kiszolgálását, kárfigyelést, a nyilvános óvóhelyek őrzését. A „K” szolgálat feladata volt a tűzoltás, a műszaki mentés és a gázmentesítés. Az egészségügyiek az elsősegélynyújtást, a

sebesültek szállítását és kórházba juttatását végezték. Mindhárom szolgálati ághoz tartozók igénybevétele és a szolgálati ágakon belüli beosztása az iskolai végzettség, fizikai alkalmasság és a polgári foglalkozás figyelembevételével történt.

A légtalmi szolgálatosok körzetenként, tűzoltó alosztályonként, illetve közigazgatási kerületenként megszervezett körzeti századok kötelékébe tartoztak. Azon kívül a Budai, a Pest déli, a Pest északi főkörzet a tűzoltó osztályparancsnokságok székhelyén egy-egy főkörzeti század is alakult. Elhelyezkedésüket a 1sz. melléklet tartalmazza.

Budapest légtalmi parancsnoka a rendőrség budapesti főkapitánya, míg a főkörzetek körzetparancsnokai az illetékes kerületi kapitányságok vezetői voltak. A körzeti századparancsnoki teendőket pedig a tűzoltó alosztályok parancsnokai látták el.

A Budapestre szervezett három főkörzet és 14 körzet kárelhárító szakszolgálatosainak létszáma 3043 (később körzetenként kb. 50 fővel bővült), a megelőző szakszolgálatosok létszáma kb 580 fő, az egészségügyi szakszolgálatosok létszáma kb. 310 fő volt, tehát az összlétszám mintegy 4600 fő lehetett.

Az igénybevett személyek légós ruházatot, vagy saját ruhát viseltek és napi díjat kaptak. A légtalmi tartós szolgálatosok ellátásával a honvédelmi miniszter 119.600/el. 35/1944 számú rendelet értelmében a város volt köteles gondoskodni.

A természetbeni élelmezéssel, elhelyezéssel, díjazással, gyógykezelésekkel kapcsolatos költségeket a város a légtalmi költségvetés keretein belül biztosította.

A tartós légtalmi szolgálatra behívottak a honvédelmi miniszter 163.800/el.35/1944 számú rendelete alapján 1944. április 17-én jelentkeztek a kerületi tűzoltó alosztályokon. Két hetes intenzív kiképzésük után 1944. május 1-jétől ők látták el Budapest légtalmát, sőt a decentralizált elhelyezkedésüknél fogva a kiemelt intézmények, ipartelepek és lakóházak légtalmát is.

A kárelhárító szolgálathoz tartozó légtalmi szolgálatosok kiképzését a hivatásos tűzoltókból kijelölt kiképzők végezték. A megnövekedett feladatok nagy terhet jelentett a tűzoltóság személyi állományára, ezért kezdetben 48 órás, később 72 órás szolgálati rend szerint teljesítettek szolgálatot.

6. EVAKUÁLÁS

Még április 3-án, közvetlenül az amerikai bombatámadás után intézkedett a főváros vezetése az érintett területen élő kibombázottak elhelyezésével, élelmezésével kapcsolatban. Megindult a veszélyeztetett iparterületek lakosságának evakuálása is. Másnap rendelet érkezett a légoltalom országos parancsnokától, melyben parancsot adott Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest valamint Albertfalva és Csepel kiürítésére. Nem távozhattak viszont lakhelyükről a közlekedési vállalatok dolgozói, a hadiüzemi dolgozók, a tűzoltók, a pénzügyi dolgozók, orvosok, szülésznők, gyógyszerészek, a temetkezési vállalatok dolgozói, élelmiszer-kereskedők, a kisiparosok légoltalomban érintett rétege, valamint a légoltalmi szervezetekbe beosztottak. Április 7-én kezdődött meg a lakosság vidékre költöztetése, melyben a tömegkommunikációs eszközök is segítettek, hiszen az újságok, rádiók folyamatosan tájékoztatták az érintett lakosságot az egyes vonatok indulási helyéről és idejéről. Becslések szerint 2-300 000 budapesti lakos menekült így a bombázások elől vidékre.

A kiköltöztetetteket, és kibombázottakat részben vidéken, részben pedig a fővárosban juttatták lakásokhoz, melyeknek nagy része az 1944 júniusára befejezett gettósítások eredményeként megüresedett, korabeli becslések szerint 28-30 000 hajdani zsidó lakást jelentette. Szorgalmazták továbbá a rászorulókat beköltözését rokonokhoz, ismerősökhöz.

Összességében a fővárost ért első igazán komoly, mondhatni megrázó erejű légitámadás után felmerülő feladatok ellátásában a légoltalmi szervek jelesre vizsgáltak. Már a támadás után két nappal megkezdődött a kitelepítés a veszélyeztetett területekről, felállították a légoltalmi elsősegélyhelyeket, végeztek a kárfelméréssel, a romeltakarítással és nem utolsósorban az áldozatok eltemetésével. Ez az első tapasztalat igen hasznosnak bizonyult a fokozódó

légitámadások során, mivel a légiriadók után 1-2 órával az ország egész területén megkezdődhetnek a mentő- és kárfelszámoló munkálatok.¹⁶

Dr. Berki Imre igazgató

Katasztrófavédelem Központi Múzeuma

<https://orcid.org/0000-0001-8144-4751>

kok.muzeum@katved.gov.hu

¹⁶ Petermann József Attila: A fővárosi tűzoltóság 1944-45. évi történetét. 2013. november 29-i előadása